

Koude winters



*Kwalen zijn geen kwalen.
Een stukje voor de eerste
winterdag*



Jan Bauwens

D/2010/Jan Bauwens, uitgever

Koude winters...

In het jaar 2010 sneeuwt het in de eerste helft van december en er breekt zowaar paniek uit want zo'n vroege ijskegels hebben we nog nooit gezien. Dat vertellen althans zij die een geheugen missen dat verder reikt dan de geschiedenis van de allereigenste persoon. Zij kunnen zich geen vroege sneeuw of kou herinneren en zonder zelfs maar bij de ouderen navraag te gaan doen, geloven zij in afwezigheid van elke verdere informatie zomaar te mogen besluiten dat de ijstijden zijn teruggekeerd.

Edoch, op enkele tikken en klikken op het bij de handse klavier van hier vandaan, leest men in de geschiedenis van het eerste het beste Scheldedorp dat in de jaarwisseling van 1844 naar 1845 de winter zo streng was dat - bijvoorbeeld te Wette-
ren - de Schelde dicht vroom. Niet één keer, maar tot drie keer toe, en dat in één en dezelfde winter. Een eerste keer was daar de Schelde haar eigen brug vanaf 6 december tot 1 januari, een tweede keer van 11 tot 26 februari en dan ook nog een derde keer van 5 tot 21 maart, en dat was

toentertijd zodoende een échte Witte Don-
derdag. (1)

Volgens de - overigens niet onomstreden -
theorie over de opwarming van de aarde,
zorgt het afsmelten van het Poolijs voor
het stilvallen van de Golfstroom. Onze
Golfstroom is immers een soort van trans-
portband welke aan de oppervlakte warm
zeewater uit de Golf van Mexico naar
West-Europa aanvoert. Die warme stroom
beukt tegen het Poolijs aan, duikelt de
diepte in en voert dan in de diepere lagen
van de oceaan koud Poolwater naar Mexi-
co terug. De motor van die rupsband is
het Poolijs en ook het zoutgehalte speelt
een rol, maar om een lang verhaal kort te
maken: door het afsmelten van de Pool-
kap raakt de warme Golfstroom zijn mo-
tor kwijt, zodat in onze streken de winters
niet langer getemperd worden. Zo zou in
het decennium voorafgaand aan het jaar
2005 de sterkte van de Golfstroom met
één derde zijn afgenomen. (2)

Sneeuwlandschappen en mensen die zich
massaal op het ijs vermaken vindt men
ook in de schilderkunst terug, met name
in welbepaalde geschiedkundige perioden

die men ook wel 'kleine ijstijden' noemt. In het oog springend is in dat verband het werk van Pieter Brueghel de Jonge (°1564 of 1565) of dat van Hendrick Avercamp (°1585) die leefden aan het begin van zo'n kleine ijstijd die zich voordeed van de vijftiende tot de negentiende eeuw. De gemiddelde temperaturen liggen dan een tweetal graden lager dan normaal, zo zeggen de weerkundigen. Volgens sommigen onder hen zouden we overigens al aan een nieuwe kleine ijstijd toe zijn want het Poolijs groeit sinds kort weer aan. (3)

Bovendien vertelt ons de aanwezigheid van ijskappen op Antarctica en Groenland dat wij momenteel in een echt ijstijdvak leven, het Quartair genaamd - overigens het tijdvak waarin de mens ontstond, en dat al bijna 2,6 miljoen jaar aan de gang is. Het Quartair omvat vele ijstijden, afgewisseld met wat warmere perioden, zoals de huidige. *Sub specie aeternitate* - in het licht van de eeuwigheid - is de tijd die wij kunnen kennen nog minder dan een bliksemflits.

Maar misschien precies daarom zijn er redenen om alarm te slaan, want als in géén

tijd het klimaat zo'n grote sprongen maakt zoals het nu doet volgens heel wat meteorologen - wat zal het resultaat dan wezen van een dergelijke 'storing' op een wat langere termijn?

Iedereen weet dat water dat in ijs verandert, toeneemt in volume. Het zou best kunnen dat 't vervriezen van het Scheldewater de beide oevers eensklaps zo ver uit elkaar drijft dat onder het ijs een spleet ontstaat die reikt tot in de diepten van de aarde waar de lava zit te wachten op zo'n scheur. Dan kregen we misschien wat onlangs ook in IJsland was te zien en wat het luchtverkeer gedurende geruime tijd verstoorde: een reusachtige stoomwolk ingevolge de hitte van een uitbarsting onder een gletsjer, dra gevolgd door asse, puimsteen en ook lava.

Op die manier, mijnheer, zijn ganse eilanden, misschien zelfs continenten, gevormd én van de kaart geveegd - wie zal het zeggen. Op die manier waarop de aarde boert en zich ontlast van gassen, kwam ooit de maan los uit haar kerker in de aarde en ging zij zweven boven het geboomte en de toenmalige alleen door haar ver-

lichte steden. Men zou het niet geloven maar het gebeurde klaarblijkelijk daar de middelpuntvliedende kracht een weinig groter dan de kracht der zwaarte was, en op dat ogenblik zagen alle aardbewoners hoe zich uit de grond een continent loswrikte en verhief gelijk een reus die opstaat uit zijn graf, tot hoog boven de wolken, waar het nog steeds hangt te zweven als een geamputeerde borst van 't organisme waarin wij samen met het andere gedeelte achterbleven. Het volume van de maan vertegenwoordigt iets meer dan één percent van het volume van de aarde.

Koud is het op die plaatsen op de maan die zonnestralen te ontberen hebben: één liter ijs per kubiek stof vindt men aldaar. Aan de zuidpool van de maan zou het tot welgeteld min 240 graden Celsius vriezen, maar in de lege ruimte van de kosmos kan het nog veel kouder zijn: waar de zon niet schijnt, is het zo'n 3 graad Kelvin - dat is 3 graden boven het absolute nulpunt van -273,15 graden Celsius. Al wie zijn lichaam aan die koude blootstelde, die zou op staande voet versplinteren zoals het dunste glas dat met geweld tegen een granieten muur geslagen werd. Alleen

een rookpluim zou van zijn bestaan na 't ongeval een korte wijl niet langer dan een paar tellen getuigen.

Al bij al valt de winter tot nu toe nog mee, zo moeten wij besluiten, al blijft de vrees bij sommigen toch wakker liggen van 't idee dat er wat mis kon zijn met onze zon. Die wonderbare ster van wiens stralende warmte en wiens kostbare licht wij leven, is tenslotte geen onsterfelijke god. Zij is een vuur in 't groot dat zonder zuurstof, gas of kolen brandt en opbrandt: gratis weliswaar maar niet tot in de eeuwigheid. En om het dichtst bijzijnde exemplaar dat dan misschien als een reservekachel dienen kon, in huis te halen, zijn dan tweeduizend komma zoveel lichtjaren van doen.

19 december 2010

Noten:

(1) http://www.wetteren.be/hongerjaren%201845-1850/3653/default.aspx?_vs=0_N

(2) Volgens een publicatie in het tijdschrift *Nature* d.d. 1 december 2005.

(3) <http://www.blikopnieuws.nl/bericht/105150/Weer->

[man_BlikopNieuws_kondigt_een_kleine_ijstijd_aan_na_2013.html](#)

Kwalen zijn geen kwalen. Een stukje voor de eerste winterdag.

Kwalen zijn geen kwalen, kwalen zijn in wezen grote stappen voorwaarts die er alleen maar zoals kwalen uitzien: tot die conclusie komen al wie bereid zijn om onbevooroordeeld te redeneren over het bijzondere vraagstuk der aftakeling en zelfs over de kwestie van de dood. En de sleutel tot deze op zijn minst gezegd schokkende ontdekking wordt ons gegeven door de mysteriecultus die wij van oudsher beleven in niets minder dan het christendom.

Een minder bekende Vlaming schreef intussen misschien al een kwart eeuw geleden eens een boek met de titel *Het lied van iram*, over foetussen die op een helderziende wijze onderling communiceren over hun toestand in de baarmoeder. Zij beschouwen hun groei en het krijgen van armpjes en benen als het gewisse naderen van hun einde, want de volgroeiden verdwijnen uiteindelijk met een luide schreeuw voorgoed uit het gezichtsveld. Wat de ongeborenen niet weten, is dat de

volgroeiden dan geboren worden in een wereld die voor hen alsnog verborgen blijft.

De schrijver wilde zeer zeker dat de lezer de vergelijking maakte van die toestand van voor onze geboorte met het leven dat daar dan op volgt. Geloven wij immers niet dat het verlies van tanden, maar ook dat van armpjes, benen en nog vele andere zaken, een voorbode is van onze gewisse dood, terwijl het ons misschien kon voorbereiden op een leven dat wij van hieruit onmogelijk in ons blikveld kunnen vangen?

De giganteske vraag luidt echter of wij dergelijke vergelijkingen wel maken mogen, want analogieën zijn er vaker niet zonder de geesten die ze fabriceren, wat wil zeggen dat ze onafhankelijk van onze fantasie niet alleen een reden missen van bestaan, maar tevens een geboorte. Zo herinnert men zich ongetwijfeld wel de kwestie uit zijn kindertijd toen men met sterrenkunde kennis maakte alsook met de beginselen van de chemie - de kwestie of een atoom dan niet iets was zoals een zonnestelsel, maar dan slechts in een andere

orde van grootte. Niet makkelijk te beantwoorden bleek toen die vraag die wel wat leergierige leerlingen prikkelde, maar die alras moest onderdoen voor feiten die helemaal niet van plan blijken om met onze schone fantasie rekening te gaan houden.

Planeten zijn geen elektronen in het groot en de zonnestelsels herhalen zich niet eendeloos in universa van telkenmale andere orden van grootte. De analogieën die wij hier als kinderen maakten, bleken alras even naïef als de ideeën die men zich soms fabriceert over de ruimte en de tijd als men de Euclidische meetkunde verabsoluteert. Uiteraard moeten wij allen van de meetkundige denkbeelden van de genoemde Griek vertrekken als wij over de ruimte na gaan denken, maar op zeker ogenblik nemen andere theorieën het van de zijne over en dan lijkt het wel alsof wij de pedalen gaan verliezen. De nieuwe begrippen waarmee wij dan moeten werken, blijken immers geen aansluiting meer te kunnen vinden met wat wij met ons eigenste lijf en leden gewaarworden, en ons voorstellingsvermogen dat zijn beelden immers regelrecht haalt uit wat wij zien en horen, voelen, ruiken en betasten kun-

nen, verliest zijn grond en wordt zodoende geheel absurd.

Toch dringen vergelijkingen zich voortdurend in onze hoofden op, alleen al omdat wij zonder hen niet denken kunnen daar analogieën niets anders zijn dan associaties, terwijl het maken van associaties met het denken zelve samenvalt. De vraag blijft of wij dat geoorloofd doen, dat associëren, dat vergelijken, dat aan elkander afmeten en passen van totaal verschillende dingen. Temeer daar hier niet slechts de zaken zomaar naast elkaar worden gelegd maar bovendien worden gespiegeld in hun tegendelen: het goede dat een kwaad zal blijken en, ook andersom, het leed dat ons tot voordeel strekt in een hiernamaals waar de eersten, de laatsten zullen zijn en omgekeerd. De rijken die in feite armer zijn dan Job en dan de bedelaars aan wie het rijk der hemelen zal toebehooren.

In de mysteriecultus die het reilen en het zeilen van de ganse westerse beschaving heeft beheerst in niet minder dan tweeduizend jaren, verkeert de oppermachtige godheid in de schamelste en meest bekla-

genswaardige figuur die men zich indenken kon. Zonder te verpinken wordt de grootste schooier aller tijden dan ook aan de schandpaal vastgemaakt totdat hij helemaal is doodgebloed en, alsof de perversie hier zichzelf nog wilde overtreffen, staat Hij prompt op uit de dood, verrijst en wordt ten hemel opgenomen. *Was du geschlagen, zu Gott wird es dich tragen* - zo weerklinken de koren die sinds Mahler's grootste schepping de *Auferstehung* uitvoeren: het leed, steeds beschouwd als een tekort en als iets dat men mijden moest en vooral missen kon, blijkt in een heel nieuw perspectief niets minder dan een hefboom naar het heil in die heel andere wereld welke wij, gelijk die foetusen die in de baarmoeders opgesloten zitten, nog helemaal niet kunnen zien.

Het leed en alles wat het leed veroorzaakt, wordt in 't licht van een heel ander leven dat vooralsnog aan ons oog ontsnapt, een goed, een enig heil, een hulp voorwaar of moet men het dan noemen: een tol welke men te betalen heeft als toegang tot die vreemde poort die niet zomaar een uitgang van dit leven zijn zal maar tevens een entree naar wat hier op volgt?

Wij wisten al dat kwaaltjes de tol vormen voor de toegang tot de oude dag en dat men geen eeuweling wordt zonder die ook te betalen. Edoch, zijn op een gelijkaardige manier dan niet de vreselijkste kwellingen te bestempelen als de tol die men betalen moet om binnen te mogen in de hel? En vangen alle mogelijke vergelijkingen die men op dit niveau probeert te maken dan ook niet bot?

Misschien is het een waarheid als een koe dat waarheden zeer tijdelijk bestaan en dat zij, als hun tijd gekomen is, moeten verkeren in hun tegendelen. Ons lijf en zijn gezondheid hebben ruimschoots alle tijd, maar als die tijd dan om is en de geest de plaats inneemt die eerder aan de spieren toebehoorde, dan blijken ziekten voedsel voor de ziel te zijn en laten zij met pijn die soms ondraaglijk lijkt, de deugden wassen waarvan wij in feite al sinds onze geboorte de kiemen droegen. In 't licht van 't leven dat we kennen, is het vergaan van dit bestaan op aarde niets dan wreedheid, maar reeds 't natuurlijke voordeel dat de opruiming der oud geworden exemplaren biedt, bewijst ons dat er veel meer goeds verbonden is aan wat wij eerst

vanuit ons egocentrisch en daarom ook onwetend wereldje als kwaad hadden bestempeld. Misschien - neen: zeer waarschijnlijk - is het zo dat wij veel breder konden kijken dan wij heden doen, en dat er perspectieven zijn die ons meteen zouden bevrijden, alleen al door de visie die zij schenken zouden. Misschien - neen: heel waarschijnlijk - is het voor die mogelijkheden dat wij verder moeten leren openstaan, zoals ook nesten openstaan voor vogels die dan op een goede dag daarop neerstrijken en er hun kostbare eieren in leggen om ze daar uit te broeden.

21 december 2010